

<https://doi.org/10.32405/2411-1309-2019-22-129-144>

УДК 37+31+314:06.392

СОЦІАЛЬНИЙ МОДУС CHILDFREE ЯК ЗМІСТОВА КОМПОНЕНТА ПІДРУЧНИКА ДЛЯ КЕРІВНИКА ОСВІТИ

Микола Малюга,

науковий співробітник відділу економіки
та управління загальною середньою освітою
Інституту педагогіки НАПН України
м. Київ, Україна,

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-2054-7444>**e-mail:** mykola.malyuga@gmail.com**Ганна Калініна,**

аспірантка Інституту педагогіки НАПН України
м. Київ, Україна,

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-2054-7444>**e-mail:** karol2017km@gmail.com

У статті охарактеризовано феномен «чайлдфрі» як рух, субкультуру, вільно обраний стиль життя та ідеологію свідомого небажання людей або сімей мати дітей; наведено типи представників руху чайлдфрі та їх особливості, висвітлено причини та мотиви добровільної бездітності та охарактеризовано їх життєву позицію. Рух «чайлдфрі» розглянуто як нове соціальне явище, що є притаманним і для України, який утворюють люди, які свідомо не мають потреби та бажання мати дітей. Батьківство, розглядається в статті, як складник ідентичності людини, як соціально прийнятна та усталена норма, а відмова від народження дітей як її невідповідність. Акцентовано увагу, що західне демократичне суспільство, до якого прагне інтегруватися українське суспільство, надає змогу індивіду робити власний вільний вибір у всіх сферах його життєдіяльності, і тому обрання батьківства або добровільної бездітності не є виключенням із сприйнятих людиною соціальних норм, виходячи з власних установок, потреб, переконань, інтересів, уподобань.

Ключові слова: чайлдфрі, чайлдхейтер, чайлдлісс, реджектори, аффексьонадо, хвилеподібні відмовники, постійні відкладачі, добровільна бездітність, репродуктивні установки, усвідомлене (не)батьківство, покоління «Сампо».

Постановка проблеми. Суспільство у XXI столітті має багато векторів розвитку, які детермінують його назви, специфіку мислення та життєдіяльність людини

в ньому. Завдяки данному вектору розвитку, сучасне суспільство має такі назви як суспільство знань, інформаційне та цифрове суспільство, технологічне суспільство, суспільство ринкової економіки, глобалізаційне суспільство та інші його різновиди, а також характеризуються наявністю різних феноменів, філософських і соціальних модусів, процесів у них. Мова йде про такий соціально-філософський феномен як «чайлдфрі» та соціальний модус (від лат. *modus*) чайлдфрі — спосіб існування людей в сучасному суспільстві.

У XXI столітті соціальна мобільність пришвидшує темпи свого зростання, а люди все частіше й легше змінюють не тільки місце роботи та сферу зайнятості, а ще й країну проживання. Зміни в темпоритмі повсякденного життя сучасної людини, як і багато інших змін пов'язаних із науково-технічним прогресом, глобалізацією та її соціально-економічними наслідками, інформатизацією, екологічними проблемами, катаклізмами та катастрофами привели до того, що в Америці, Європі та в інших розвинених країнах сімей, загалом і багатодітних, стало набагато менше. Нині вже є нормою, що народження дітей стали відкладати на все більш пізній термін, зазвичай до досягнення певного рівня матеріально добробуту. Крім того, багато сімейних пар обмежуються народженням однієї або двох дітей.

Саме на тлі таких змін вже досить значний відсоток людей у всьому Світі керуючись раціональним прагматизмом, оцінюючи свої доходи й розмірковуючи про майбутні витрати, як матеріальні, так й моральні, все частіше приходять до висновку, що вони взагалі не хочуть мати дітей. А отже, добровільно вирішують бути бездітними та розглядають батьківство як витратну статтю сімейного бюджету.

Зрозуміло, що батьківство має бути усвідомленим, виваженим кроком дорослої людини, що має готовість в усіх відношеннях: морально, фізично, емоційно й матеріально мати дітей, оскільки слугує запорукою здоров'я та душевної рівноваги майбутнього потомства та нації в цілому. Як відомо, установки, які детермінують репродуктивну поведінку людей, формуються не лише в дитинстві, а упродовж усієї життєдіяльності, так само як і потреби, окрім фізіологічно обумовлених, переконання, уподобання, цінності, можуть змінюватися. Люди, які остаточно не визначилися щодо продовження роду або не мають внутрішньої потреби обов'язково мати або не мати дітей, піддаються різноманітним впливам, формують мотиви як «...цілі дій, що існують у формі стійких і відносно постійних ціннісних диспозицій» [9] для пояснення власних дій. Інколи внутрішні та зовнішні мотиви доповнюють один одного, а часом суперечать один одному. Так, хтось вирішує, що йому буде краще й комфортніше жити без дітей, а дехто просто вважає, що існуючий світ недостатньо досконалий та безпечний для майбутньої дитини. І хоча бездітність є проявом індивідуального вибору сімей, що відбувається під впливом багатьох культурних, економічних, соціальних, правових, технологічних, інформаційних, науково-технічних факторів впливу, найбільш суттєвими з них стали жіночий феміністичний рух, розвиток медицини, широкий спектр препаратів контрацепції,

зміни усталених соціальних і сексуальних норм і щодо необхідності продовження людського роду. Проблематика трансформації «інституту сім'ї», викликів інформаційного суспільства та глобалізації, посилення особистісного вибору батьківства або добровільної бездітності є соціально значущою та актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Перші спроби обґрунтування факторів потенційної бездітності зроблено К. Парк; структури, дефіцитів і специфіки «чайлдфрі» як наукової категорії висвітлено у працях К. Маура, Е. Пек, Ш. Радл; сутності феномену «чайлдфрі» знайшли відображення в доробку Д. Ніл, Х. Джоші, К. Морелла, Р. Джиллеспі Л. Чансі. Дослідження цього феномену здійснено канадським соціологом Джин Виверс (Veevers, J.) за результатами якого у 1980 році вийшла друком книга «Childless by Choice» («Бездітні за власним вибором»), яка наразі стала основною книгою багатьох «чайлдфрі-початківців». Слід відзначити, що Джин Виверс була першою дослідницею, яка підійшла до розгляду усвідомленої бездітності з позицій соціологічного логічного підходу як соціокультурного феномену та охарактеризувала два типи чайлдфрі: реджектори і аффексьонадо [22].

Пізніше, у 2000 році дослідники Ділан Ніл і Хізер Джоши виокремили ще два типи чайлдфрі: «хвилеподібні відмовники» і «постійні відкладачі». Цікавими для вивчення є погляди на феномен чайлдфрі на пострадянському просторі деяких російських дослідників, зокрема, О. Камзіна і Н. Самикіна вважають, що добровільна відмова від батьківства є наслідком життєвого сценарію [4]; А. Захарова акцентує увагу під час розгляду феномену на відносинах з матір'ю [2]; О. Яцина розглядає «добровільну бездітність крізь призму відповідального батьківства [10]. Вивчення та аналіз праць зарубіжних та вітчизняних дослідників свідчить, що найчастіше від бажання мати дітей відмовляються освічені, забезпечені та амбітні люди, більш затребувані як професіонали та керівники, що мають більший дохід (обоє з подружжя), схильні жити в містах, менш релігійні, менш схильні до дотримання традиційних гендерних ролей і звичаїв та, які не бажають жертвувати своїм комфортом і кар'єрою заради дітей.

Феномен чайлдфрі у ракурсі ідей та руху добровільної бездітності в світі та в Україні, як нове соціокультурне явище, недостатньо вивчено та фрагментарно представлено у вітчизняному науковому дискурсі.

Формулювання цілей статті. У статті ставляться завдання розкрити витоки та сутність феномену «чайлдфрі», причини та мотиви руху за добровільну бездітність у США, країнах Європи та інших розвинених країнах світу.

Виклад основного матеріалу. Однією із тенденцій сьогодення є поширення стилю життя, як для жінок так і для чоловіків, не пов'язаного зі шлюбом, із народженням дітей. Добровільна бездітність є вибором особистостей, що свідомо відмовляються від народження дітей та розуміється як певна ідентичність, яка характеризує людину, як представника певної спільноти. І хоча бездітність є проявом індивідуального вибору внаслідок змін і сексуальних норм сьогодення, має поши-

рення завдяки різним внутрішнім мотивам і зовнішнім чинникам впливу такий вибір ще й досі сприймається, у більшості суспільств різних країн світу, з пересторогою.

Добровільно бездітні або представники руху чайлдфрі, це різні люди зі своїм світоглядом, установками, переконаннями, причинами та мотивами їхнього свідомого життєвого вибору. Це порівняно нове зарубіжне позиціювання себе як «Я — чайлдфрі» виникло в XX столітті в США та швидко знайшло своїх прихильників, які створили рух «чайлдфрі», що стрімко полонив соціокультурний простір — у світі та в Україні.

Звісно, треба згадати, що свідомо бездітні люди, як соціально-демографічна категорія, існували задовго до створення та поширення цього руху в США. Досить багато людей, які жили в різних епохах і обирали добровільну бездітність. Представники чайлдфрі минулих часів — це переважно багаті й відомі люди: аристократи, вчені, письменники, філософи, актори, балерини тощо. Тоді, як серед простих людей представників чайлдфрі не було, за виключенням недобровільної бездітності через природні фізіологічні причини, оскільки в умовах низького рівня розвитку медицини та частої дитячої смертності висока народжуваність забезпечувала збереження і продовження людського роду.

На сьогодні ще зарано говорити про можливість переростання руху в ідеологію добровільної бездітності, як у світі, так і в Україні, оскільки він не настільки численний, щоб суттєво впливати на скорочення народонаселення планети загалом. Але слід відзначити, що свою головну мету — остаточне руйнування підвалин традиційної родини та поступове знищення нуклеарної сім'ї, а також збереження інфантильної свідомості молоді — цей рух цілком виконує. Нагадаємо, що «у сучасних суспільствах домінують нуклеарні сім'ї — сімейна одиниця, яка складається з одного або двох батьків і їхніх дітей. Нині в Україні такі сім'ї складають 75% від загальної кількості» [7]. У ракурсі розгляду порушеної проблематики потребує розгляд концепції **«пастка низької»** — вибудована австрійським демографом Вольфгангом Лутцем, за результатами вивчення феномену руху чайлдфрі. В. Лутц є засновником Центру Вітгенштейна Демографії та Глобального Людського капіталу, спеціалізується на демографічному аналізі та проектуванні населення. Відповідно до його авторської концепції, якщо людина зростає в соціальному середовищі, де всі в родині багатодітні, то їй/йому буде здаватися, що це є соціальною нормою і, звісно, нормальним прийнятим рішенням буде заведення великої сім'ї. Якщо ж людина — єдина дитина в родині, а серед знайомих багато бездітних або людей, що відкладають народження дітей, то одним із варіантів розвитку такої ситуації буде вважатися відсутність дітей взагалі. Тобто простежується така характерна тенденція: чим менше дітей в оточенні людей, тим менше дітей буде народжуватися й надалі [16].

То хто ж такі чайлдфрі сьогодення? Витоки виникнення цього феномену. Чайлдфрі (англ. childfree — вільний від дітей; англ. childless by choice, voluntary

childless — добровільно бездітний) — рух, субкультура та вже певною мірою, ідеологія, що характеризується свідомим небажанням мати дітей. Сам термін «child-free» або «childfree» («вільний від дітей») був уведений на черговій хвилі емансипації захисниками прав людини на противагу англomовному терміну «childless» («бездітний») або «childlessness» («добровільна бездітність»), підкреслюючи у такий спосіб, що відсутність дітей — це привілей сучасного розвиненого соціуму. Чайлдфрі — це люди, які добровільно відмовляються від дітей та свідомо не хочуть їх заводити. Формуванню таких поглядів не завжди передували якісь переконливі причини, і мова не йдеться про відмову від сексуального життя або про створення сім'ї. Зародження руху чайлдфрі відбулося в межах діяльності Національної Організації для Не-Батьків, що припадає на початок 1970-х років у США, в Каліфорнії. Цей рух набув популярності завдячуючи саме цій організації, незважаючи на те, що на сьогодні вона вже припинила своє існування [1].

Поширення цього феномену в світі набуло в 90-ті роки ХХ ст., коли шкільна вчителька Леслі Лафайет, створила віртуальне співтовариство «The Childfree Network» для захисту прав бездітних сімей, вважаючи, що вони дискримінуються державою в усіх сферах [3]. Саме цей поштовх спричинив трансформацію руху та його поділ на багато спільнот. Завдяки тотальній глобалізації, технологізації, швидкого поширення інформації, нових ідей, поглядів, переконань через мережу Інтернет цей рух, з моменту виникнення та до теперішнього часу, тільки все більше приваблює та зацікавлює нові покоління молодих людей та є предметом розгляду у багатьох статтях, наукових працях і демографічно-соціальних і статистичних дослідженнях.

Типологія представників чайлдфрі. Які мотиви та переконання цих людей?

На сьогоднішній день існують такі типи представників чайлдфрі за класифікаціями Дж. Виверс, Д. Ніл і Х. Джоши:

«Реджектори» (відмовники) відчують ворожість до маленьких дітей (малюків) і до всього, що пов'язано з процесом дітонародження та грудного вигодовування.

«Аффексьонадо» (натхнені) в цілому позитивно сприймають дітей, і не можна стверджувати, що діти їм не подобаються. Для них діти є зайвим тягарем, перешкодою для повноцінного життя. Вони мають переконання, що їм дуже добре жити без дітей, а життя без них сприймається ними як найбільш привабливе та вільне.

«Хвилеподібні відмовники» — це люди, які весь час змінюють рішення, які остаточно не визначились чи хочуть вони мати дітей чи ні. Але якщо додати до цього сучасну контрацепцію, то ці люди дітей ніколи не матимуть.

«Постійні відкладачі» — це люди, які весь час відкладають народження дітей, прагнучи в першу чергу зробити кар'єру і влаштувати життя, тобто їх постійне «потім» плавно переростає в «ніколи» [3].

Крім того, необхідно окремо виокремити від представників чайлдфрі — **«чайлдлісс»** (анг. child-less) та «чайлдхейтерів» (англ. childhate) від представників «чайлдфрі». **У чому їх відмінність?** Чайлдлісс — це людина, що не може мати дітей

за медичними причинами, а чайлдфрі — це людина, яка не хоче мати дітей. Чайлдхейтери — це люди, що дійсно ненавидять дітей або відчують відразу, огиду, зневагу та інші негативні почуття до всього, що з ними пов'язано. Послідовників руху чайлдфрі може не влаштовувати лише «дискомфорт, який супроводжує наявність дітей або їх поведінка».

Мотиви та переконання представників чайлдфрі. Аналіз публікацій надає змогу виявити та узагальнити найпоширеніші мотиви та переконання представників чайлдфрі під час відмови та від небажання мати дітей. Це насамперед:

- розуміння високого рівня відповідальності, що з'являється в зв'язку з народженням дітей та небажанням брати на себе цю відповідальність або впевненість, що це буде не під силу;
- негативні спогади про власне дитинство (бідність, неувага батьків, несправедливість до дітей у родині, насильство тощо);
- страх стати поганим батьком/матір'ю;
- побоювання, що батьківство/материнство може не сподобатися, але назад вже нічого не відіш;
- можливість передати дитині важку генетичну хворобу або наявність серйозного захворювання;
- побоювання, що вагітність може бути важкою або навіть небезпечною для життя за наявності хронічних захворювань: цукровий діабет, ревматичні пороки серця, захворювання нирок тощо;
- небажання міняти свій уклад життя, жертвувати особистим простором;
- бажання зберегти досягнуту емоційну та фізичну гармонію в стосунках із коханою людиною;
- задоволеність від піклування за домашніми тваринами тощо.

Також, окремо треба згадати про більш «екзотичні» причини. Наприклад, деякі чайлдфрі не хочуть народжувати дітей в умовах перенаселення планети, дефіциту природних ресурсів, економічних криз і поганої екологічної ситуації, вважаючи, що в подальшому все буде ще гірше. Деякі з них взагалі вважають, що навколишній Світ занадто жакхливий для народження нових дітей. На їх думку для початку потрібно створити умови для нормального життя вже існуючим дітям.

Щодо мотивів жінок-чайлдфрі на пострадянському просторі, таких як Україна, Білорусь та Росія, то ще однією вагомою причиною поділяти ідеї руху вільних від дітей є глибоке незадоволення якістю та вартістю медичних послуг, які надаються породіллям у цих країнах (допологовий та післяпологовий періоди), а також серйозний страх втрати зовнішньої привабливості (особливості грудного вигодовування, зайва вага, гормональні зміни тощо).

Специфіка феномена «чайлдфрі» у світі. Як вже зазначалося вище, в Америці рух чайлдфрі є усталеним явищем, яким цікавляться вже не одне десятиліття та проводять різні соціально-демографічні дослідження цього феномену. Так, у США за

результатами Національного дослідження розвитку сім'ї 2002 року, серед 61,6 млн. жінок віком від 15 до 44 років, 42% були бездітними: 33% тимчасово бездітними у розумінні, що вони мали наміри народити дітей у майбутньому; 2,5% — недобровільно бездітними (через природні причини); та 6,2% були добровільно бездітними. Щодо динаміки, то частка добровільно бездітних жінок була підвищена: у 1982–1988 роках з 4,9% до 6,2% та дещо починає скорочуватися з 6,6% до 6,1% у 1995–1990 роках [20]. Згідно з дослідженнями американського Національного Центру Статистики Охорони здоров'я [12] відсоток жінок, які свідомо не бажають мати дітей щорічно збільшується, і становить близько 22%. *Характерною особливістю є той факт, що серед жінок європейської раси з вищою освітою відсоток представників чайлдфрі набагато вище, ніж серед інших жінок.*

Представників руху чайлдфрі в Європі. Європейське дослідження *European Social Survey*, проведене у 2006 році, здійснило порівняння показників соціальних факторів щодо добровільної бездітності у країнах Європи. Так, поряд із індивідуальними факторами (стать, вік, освіта, релігійна приналежність, матеріальне становище) були виявлені й значущі міжкультурні розбіжності у ставленні до добровільної бездітності. Одним із макросоціальних факторів є рівень гендерної рівності та залученості жінок до сфери оплачуваної зайнятості. Тобто, країни з найвищим рівнем гендерної рівності, наприклад, країни Скандинавії, Бельгія, Данія, Ірландія демонструють вищий ступінь толерантності до добровільної бездітності ніж, наприклад, Південна Європа: Греція, Іспанія, Португалія чи Східна Європа: Болгарія, Україна та Росія (посіли 1, 2 та 3 відповідно місця за рівнем осуду добровільної бездітності; в Україні було опитано 2002 респонденти у 2006 році) [17]. Також, європейські дослідники прогнозують, що в найближчі роки в Європі відсоток бездітних пар і жінок складатиме близько 15% [1].

Організаційні об'єднання представників добровільної бездітності. На теперішній час представники руху чайлдфрі по всьому світу створюють численні групи підтримки, угруповання, об'єднання, різноманітні організації, де люди спілкуються між собою, допомагають один одному та стають більш активними та впевненішими, знаючи, що у них є багато однодумців.

Наприклад, одним із перших таких об'єднань представників добровільної бездітності є Міжнародний соціальний клуб для чайлдфрі та самотніх людей — No Kidding!, створений у 1984 році у Канаді для людей, які прагнуть забезпечити соціальну взаємодію між собою [18]. Ще однією відомою канадською організацією заснованою у 2004 році є Babes Without Babes — це група для жінок віком від 35 років, заміжніх або одиноких, які не мають дітей — рідних, усиновлених або тих, які знаходяться під опікою, і які хочуть спілкуватися з іншими жінками, які поділяють спосіб життя взагалі без дітей [11]. У США представники добровільної бездітності, в цілому, об'єдналися вже більше ніж у 40 організацій, кожна з них налічує по декілька тисяч учасників. Досить відомою є австралійська спільнота

представників чайлдфрі Child-free Chiks створена для бездітних пар і самотніх людей різного віку, метою яких є спілкування та взаємодопомога [13].

Kidding Aside — одна з перших політичних організацій, створена в Великій Британії представниками чайлдфрі, яка бореться за дотримання їхніх прав [15]. Наприклад, за право на справедливую систему оподаткування, бо з податків представників добровільної бездітності також фінансуються навчальні заклади, програми для дітей та багатодітних сімей. І в той же час, вони самі ніколи не зможуть скористатися цим правом і правом на державну підтримку способу життя «чайлдфрі». Ця організація, Kidding Aside, першою відчула тиск на адресу ідеї рівноправності між представниками руху чайлдфрі з парами, що мають дітей оскільки представники традиційного суспільства наполягають, що для держави народження дітей є необхідною умовою її існування. Власне саме цим і пояснюється допомога батькам, особливо багатодітним, і відсутність сьогодні розуміння та державної допомоги представникам «чайлдфрі».

Але не дивлячись на критику, супротив та подекуди тиск, представники добровільної бездітності створили політичні партії в Австралії, Швеції та США. Головною вимогою партій є звільнення бездітних сімей від податків на утримання дитячих організацій, а також зменшення розміру державної підтримки, що сприяє народженню дітей.

Активному розвитку та поширенню ідей руху чайлдфрі в усьому світі також сприяє й мережа Інтернет. Так, об'єднуючись у міжнародних і національних соціальних мережах, таких як, Facebook, Twitter, MySpace, Tagged, Instagram, Livejournal тощо, відсоток представників добровільної бездітності тільки продовжує зростати. До речі, обов'язково треба згадати про інші, досить популярні організації, які в переліку своїх цілей, також, роблять акцент на добровільну бездітність для їх послідовників. Насамперед, це такі організації як: *рух борців за добровільне вимирання людства як біологічного виду*, відомий як VHEMT (англ. Voluntary Human Extinction Movement). VHEMT — це міжнародний громадський екологічний рух, створений у 1991 році в США, метою якого є вирішення існуючих екологічних проблем, шляхом знищення біологічного виду Homo sapiens через добровільну відмову від народження дітей [21]. Гаслом руху є «Жити довго і щасливо вимерти» (англ. «May we live long and die out»). Рух досить популярний, має три рівні підтримки: волонтери, люди, що розділяють цілі руху і зважилися не мати дітей або не мати більше дітей крім вже наявних і потенційних прихильників організації. Прихильники руху — це люди, які не вважають, що вимирання людства необхідно, але тим не менш є прихильниками контролю чисельності людства та відмовилися з цієї причини від народження власних дітей; потенційні прихильники організації.

Ще однією організацією, що поділяє ідеї чайлдфрі є *рух за оптимальну чисельність населення*, відомий як OPT (англ. Optimum Population Trust) [19]. OPT — це

благодійна організація у Великій Британії, що займається проблемами, пов'язаними з діяльністю зростаючого населення: забрудненням навколишнього середовища, виснаженням природних ресурсів, зміною клімату, вимиранням біологічних видів тощо. Гаслом руху ОПТ є «Зупинись на двох!» (англ. «Stop at two!»). Рух виступає за стабілізацію та подальше поступове скорочення чисельності жителів, як Сполученого Королівства, так і Землі в цілому, через підтримку сексуальної освіченості та завчасного планування сім'ї, закликає сімейні пари «зупинитися після другої дитини». З урахуванням природних ресурсів, рух вважає оптимальним для нашої планети населення від 2,7 до 5,1 мільярда людей, а для Великої Британії — від 17 до 27 мільйонів людей.

До таких організацій належить *кібер-церква Ісуса Христа чайлдфрі*, заснована у 1999 році в Інтернеті людьми, які не бажали заводити дітей подібно до Христа, яка проводить щотижневі проповіді по e-mail розсилці, оскільки сайт відсутній.

Поміж діючих організацій є навіть радикально налаштовані організації такі, як *Церква евтаназії* (англ. Church of Euthanasia) [14]. Це політична організація, заснована в США, гаслом якої є «Врятуй планету, вбий себе!» (англ. «Save the Planet, Kill Yourself»), головною метою якої є відновлення балансу між людиною й іншими видами тварин, що населяють Землю. Церква евтаназії використовує проповіді, музику, театралізовані мітинги та акції прямої дії, що витримані в стилістиці чорного гумору та підкреслюють проблему перенаселеності Землі. На сайті організації викладена їх головна заповідь: «Ти не повинен породжувати» (англ. «Thou shalt not procreate») та декларуються чотири основні принципи «віри»: суїцид, аборт, канібалізм (обмежений споживанням мертвих людських тіл) і содомія (будь-які види сексу, не пов'язані з продовженням роду).

Але при цьому, представники організації підкреслюють, що вони виступають виключно за добровільні методи скорочення чисельності населення Землі, а недобровільні методи, такі як вбивство та примусова стерилізація, ними засуджуються. Але слід зауважити про суперечливість і моральний контекст ідеології цієї організації та вибіркової добровільності.

Звісно, у межах цієї статті, це представлений неповний перелік радикально налаштованих організацій, яких набагато більше у світі та специфіку їх концептуальних поглядів, які вони пропонують роблячи акцент на добровільну бездітність для їхніх послідовників. Постає питання: чи сприймати ідеї таких організацій, якщо вони суперечать загальноприйнятим соціальним, релігійним нормам та загальнолюдським цінностям? Які дії на державному рівні запроваджувати? Чи з ними можна якось боротися? Наприклад, заборонити, обмежити діяльність таких сумнівних організацій чи проводити компанію для роз'яснення недоцільності їх ідей. Питання залишаються відкритим.. А от що можна зробити, коли ідеї добровільної бездітності трансформуються ще й у відмову від романтичних стосунків та шлюбу, як традиційного так і неофіційного?

Соціальний модус «покоління «Сампо». Наразі, у Південній Кореї з'явився новий соціальний феномен — «покоління Сампо». Відомо, що Південна Корея за останні 50 років пережила неймовірне відродження й перейшла з категорії «країн, які розвиваються» до найуспішніших країн світу. Вважається, що успішність цієї країни досягнута завдяки культурі, працьовитості своїх громадян, роботі допізна й відданості працівників роботодавцям. Але також треба ще й згадати, що економічний успіх цієї країни, значною мірою, залежав від низькооплачуваної праці на фабриках, здебільшого жіночої та від «тотального піклування», що є основою культурної особливості в Південній Кореї. Жінки тотальним піклуванням «огортали» свої родини, що дозволяло чоловікам зосереджуватися на роботі. Саме ця культурна особливість, і нині, зобов'язує жінок після одруження брати на себе роль доглядальниць за усіма членами родини: виховувати дітей, дбати про своїх батьків і батьків чоловіка, усіх родичів. При цьому жінка, ще й мусить залишатися конкурентоздатною на ринку праці. Так, за статистичними даними Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) південнокорейські чоловіки витрачають на неоплачувану роботу, таку як догляд за дітьми, в середньому 45 хвилин на день, тоді як жінки — у п'ять разів більше [5].

Сьогодні жінки дедалі частіше виконують роботу, яка раніше вважалася виключно «чоловічою», обіймаючи керівні посади у різних сферах. Утім, попри швидкі соціально-економічні зміни в Південній Кореї, ставлення до різних статей у цій країні змінюється дуже повільно й наразі роль жінки недооцінена та зменшена. Саме таке ставлення призвело до того, що сьогодні корейки не вважають за потрібне виходити заміж, заводити родину та навіть зустрічатися з чоловіками, звинувачуючи останніх в жорстокості та насильстві. До речі, цей факт підтверджують результати опитування, яке провів Корейський інститут кримінології: 80% респондентів-чоловіків визнали, що проявляли насильство або жорстокість в особистих стосунках [5]. Тож, неважко здогадатися, як зазначене позначається на народжуваності в цій країні. Коефіцієнт шлюбності у Південній Кореї наразі найнижчий за всі часи, відколи ведуться записи — 5,5 шлюбів на 1000 громадян на рік (у порівнянні з 9,2 у 1970 році), а діти поза шлюбом фактично не народжуються. Щодо коефіцієнта фертильності (кількості дітей на одну жінку), тут Південна Корея розділяє найнижчу сходинку з Сінгапуром, Гонконгом і Молдовою. У всіх цих країнах, за даними Світового банку, він дорівнює — 1,2. Рівень відтворення відбувається за показника значення якого становить — 2,1.

Також, ще один вагомий фактор, який зупиняє південнокорейців від народження дітей — це великі витрати. І хоча державна освіта безкоштовна, висока конкуренція у навчанні в країні вимагає, щоб батьки наймали репетиторів, послуги яких далеко не із недешевих. Так, у Південній Кореї учні здають «сунин», це аналог українського ЗНО, який називають «найжорстокішим іспитом у світі», оскільки триває він вісім годин поспіль. За цей час учні повинні скласти іспити за вісьма

предметами: математика, корейська та англійська мови, друга іноземна мова та науки на вибір. Цей іспит настільки складний, що через нього країна начебто завмирає. На півгодини призупиняють злет і посадку літаків аби шум двигунів не заважав аудіюванню, а батьки учнів масово йдуть до храмів і моляться бо саме від цього іспиту залежить вступ їхніх дітей до ВНЗ країни [6].

Усе це разом сприяло появі у Південній Кореї нового соціального феномену — «покоління Сампо», це жінки, віком від 29–44 років, які отримали освіту, реалізувалися у житті та цілком усвідомлено відмовляються від трьох речей — романтичних стосунків, шлюбу та дітей [5].

Висновки: Резюмуючи, треба зазначити, що сучасне суспільство характеризується стрімкими трансформаціями в багатьох сферах, зокрема, й сімейній. Так, у в останній чверті XX століття спостерігалось руйнування традиційної патріархальної родини, а XXI століття характеризується поступовим занепадом нуклеарної сім'ї. Нині межі феномену сім'ї та шлюбу поступово розмиваються, що, зокрема, зумовлено проблемою традиційного ставлення до батьківства та (не) батьківства. На тлі таких трансформацій у США, майже півстоліття тому, виник феномен «чайлдфрі», який сформувався у рух, поширився по всьому світові та стрімко знайшов своїх послідовників. Рух чайлдфрі представляють люди, які свідомо відмовляються від батьківства бо вважають, що репродуктивна функція організму не є основною функцією, що повинна визначати життєдіяльність сучасної людини. Вони наголошують на двох аспектах: по-перше, що мати дітей або не мати — це свідомий особистий вибір кожного, по-друге, що на сьогодні норми поведінки, які є відмінними від загальноприйнятих, не є психічним відхиленням.

Також, представники руху чайлдфрі наголошують, що людині властиво змінюватися під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів, і переглядати свої переконання з позиції нового досвіду та особистісного ціннісного ставлення. Звісно, у будь-якої людини упродовж життя можуть змінюватися інтереси, уподобання, релігійна конфесія й нею можуть бути переосмислені життєві позиції, і якщо людина свідомо приймає рішення — не мати дітей, то життя цієї людини не слід зневажати, знецінювати, вважати безглуздом чи даремним.

Але навіть зараз, у XXI столітті — епоху цифрових технологій та доленосних для людства наукових відкриттів: штучного інтелекту, генної інженерії, біоінженерії, біотехнології, сингулярності тощо, люди ще й досі перебувають під гнітом стереотипів минулого часу й традицій. Питання про те, ставати батьками чи не ставати, не повинно сприйматися через призму бурхливого осуду, ненависті та ворожого ставлення суспільства. Батьківство не є обов'язком, закладеним природою, а є лише можливістю, якою скористатися або ні, вирішуватиме кожна людина самостійно. Кожен має право обирати те, що йому більше до вподоби: хтось бачить сенс свого існування в родині, а хтось — у роботі та кар'єрі, хтось — у поліпшенні світу, а хтось у плеканні власних немовлят, тощо.

Наразі, населення Землі становить понад 7 мільярдів людей, майже 90% із яких стають батьками. І хоча з кожним роком відсоток представників руху чайлдфрі збільшується по всьому світу, він як і раніше незначний, щоб стати основною причиною вимирання людей на планеті.

Список використаних джерел

1. Антонова Ю. А. Коммуникативные стратегии в текстах, презентующих идеологию Childfree: на грани экстрима. *Политическая лингвистика*. 2013. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kommunikativnye-strategii-v-tekstah-reprezentiruyuschih-ideologiyu-childfree-na-grani-ekstremizma>. (Дата звернення 24.02.2019).
2. Захарова Н. А., Замолдинова Р. И. Этническое и гендерное измерение идеологии «чайлдфрі». *Иностранные языки в современном мире: Сборник материалов X Междунар. науч.-практ. конференции*. 2017. URL: https://kpfu.ru/staff_files/F_2010364941/chajldfri_statya.pdf (Дата звернення 24.02.2019).
3. Исупова О. Феномен чайлдфрі в обществе. 2014. URL: <https://postnauka.ru/video/31220> (Дата публікації 10.09.2014. (Дата звернення 23.02.2019).
4. Камзина О. А., Самыкина Н. Ю. Исследование жизненных сценариев у представителей сообщества «childfree». *Вестник Самарского государственного университета*. 2014. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/issledovanie-zhiznennyh-stsenariiev-u-predstaviteley-soobschestva-childfree> (Дата звернення 25.02.2019).
5. Мейбін Саймон. Ні родини, ні дітей, ні сексу: чому молоді корейки уникають стосунків. BBC News Ukraine. BBC World Service. 2018. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-45238115?fbclid=IwAR1cMbLAXbFPLNzWb2-Hikfvw8iaGRvIk1Z2edC1-SUxXcuY-DCVnxuvRU4> (Дата звернення 23.02.2019)
6. Найскладніший іспит у світі — у Південній Кореї. DM: made for minds. 2018. URL: <https://www.dw.com/uk/D1%97-161118/av-46325504?fbclid=IwAR3HFS-bzaYi6jJi5eZxf-G1pgCOFvt1pd41KLqZohDB3vpPdZ0qkjmYAvY> (Дата звернення 23.02.2019).
7. Типи сім'ї. *Студентський портал*. 2012. URL: <http://uastudent.com/typy-simi/> (Дата звернення 14.02.2018).
8. Уайз Джефф. Демографическая бомба «сдулась»? 2013. URL: http://mnenia.zahav.ru/Articles/2344/demograficheskaya_bomba (Дата звернення 22.02.2019).
9. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность. 1986. URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:ZebwMpuB7hwJ:ozrp.narod.ru/library/year0708/t1_heckh_1ed.doc+&cd=9&hl=uk&ct=clnk&gl=ua (Дата звернення 11.02.2018).
10. Яцина Е. Ф. К вопросу о Чайлдфрі: отказ от материнства и отцовства как социально-психологический симптом. *Сборник научных трудов: материалы международной научно-практической конференции*. 2013. URL: <http://russian-science.info/mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferenciya-nauchnaya-diskussiya-voprosy-pedagogiki-i-psixologii> (Дата публікації 05.08.2013 Дата звернення 23.02.2019).
11. Babes Without Babes. URL: <http://www.babeswithoutbabes.com/about.html> (Дата звернення 24.02.2019).
12. CDC: Centers for Disease Control and Prevention. URL: <https://www.cdc.gov/nchs/> (Дата звернення 27.02.2019).

13. Child-free Chicks. URL: <https://whynokids.com/childfree-by-choice/childfree-chicks/> (Дата звернення 21.02.2019).
14. Church of Euthanasia. URL: <https://www.churchofeuthanasia.org/coefaq.html> (Дата звернення 28.02.2019).
15. Kidding Aside. URL: <http://www.kidding-aside.com/> (Дата звернення 26.02.2019).
16. Lutz W., Skirbekk V., Testa M. R. The Low-Fertility Trap Hypothesis: Forces that May Lead to Further Postponement and Fewer Births in Europe // Vienna Yearbook of Population Research. 2007. URL: <http://pure.iiasa.ac.at/id/eprint/8465/1/RP-07-001.pdf>. (Дата звернення 23.02.2019).
17. Merz E. M., Liefbroer A. C. Attitudes about voluntary childlessness across Europe: The role of individual and cultural factors//Programme under the Socio-economic Sciences and Humanities theme (Grant Agreement: SSH-CT-2008-217173). 2008. URL: <https://epc2010.princeton.edu/papers/100717>. (Дата звернення 22.02.2019).
18. No Kidding!. The International Social and Networking Club for Childfree Couples and Singles URL: <http://www.nokidding.net/> (Дата звернення 26.02.2019).
19. OPT. URL: <https://populationmatters.org/>. (Дата звернення 22.02.2019).
20. Trella D. Hegemonic Motherhood: reconceptualizing femininity and family through the lens of voluntary childlessness// Popular Association of America. Annual meeting program: website. 2007. URL: <https://paa2007.princeton.edu/abstracts/7201> (Дата оприлюднення 29–31.03.2007 Дата звернення 22.02.2019).
21. VHEMT. URL: <http://www.vhemt.org/index.htm> (Дата звернення 24.02.2019).
22. Veevers J. E. Childless by choice. 1980. URL: <http://www.worldcat.org/title/childless-by-choice/oclc/6159965> (Дата звернення 24.02.2019).

References

1. Antonova Iy. A. Kommýnikativnye strategii v tekstah, reprezentýúyih ideologiý Childfree: na grani ekstrima. Politicheskaja lingvistika. 2013. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kommunikativnye-strategii-v-tekstah-reprezentiruyuschih-ideologiyu-childfree-na-grani-ekstremizma>. (Data zvernennia 24.02.2019).
2. Zaharova N. A., Zamoldinova R. I. Etnicheskoe i gendernoe izmerenie ideologii «childfri». Inostrannye iazyki v sovremennom mire: Sbornik materialov X Mejdýnar. naých.-praktich. konferentsii. 2017. URL: https://kpfu.ru//staff_files/F_2010364941/chajldfri_statya.pdf (Data zvernennia 24.02.2019).
3. Isýpova O. Fenomen chajldfri v obestve. 2014. URL: <https://postnauka.ru/video/31220> (Data pýblikatsii 10.09.2014. (Data zvernennia 23.02.2019).
4. Kamzina O. A., Samýkina N. Iy. Issledovanie jiznennyh stsenariév ý predstavitelei soobestva «childfree». Vestnik Samarskogo gosýdarstvennogo ýniversiteta. 2014. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/issledovanie-zhiznennyh-stsenariév-u-predstaviteley-soobschestva-childfree> (Data zvernennia 25.02.2019).
5. Meibin Samon. Ni rodini, ni ditei, ni seksý: chomý molodi koreianki ýnikaiýt stosýnkiv. BBC News Ukraine. BBC World Service. 2018. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-45238115?fbclid=IwAR1cMbLAXbFPLNzWb2-HiKfVw8iaGRVlk1Z2edC1-SUxXcuYDCVnxnu-vRU4> (Data zvernennia 23.02.2019)

6. Naiskladnishi ispit ý sviti — ý Pivdennii Korei. DM: made for minds. 2018. URL: <https://www.dw.com/uk/D1%97-161118/av-46325504?fbclid=IwAR3HFS-bzaYi6Ji5eZxfG1pg-COfvt1pd41KLqhZohDB3vpPdZ0qkjmYAvY> (Data zvernennia 23.02.2019).
7. Tipi sim'i. Stýdentskii portal. 2012. URL: <http://uastudent.com/typy-simi/> (Data zvernennia 14.02.2018).
8. Ýaiz Dj Jeff. Demograficheskaja bomba «sdýlas»? . 2013. URL: http://mnienia.zahav.ru/Articles/2344/demograficheskaya_bomba (Data zvernennia 22.02.2019).
9. Hekhaýzen H. Motivatsiia i deiatelnost. 1986. URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:ZebwMpuB7hwJ:ozrp.narod.ru/library/year0708/t1_heckh_1ed.doc+&cd=9&hl=uk&ct=clnk&gl=ua (Data zvernennia 11.02.2018).
10. Iatsina E. F. K voprosý o Chaidfrri: otkaz ot materinstva i ottovstva kak sotsialno-psihologicheskii simptom. Sbornik naýchnyh trýdov: materialy mejdýnarodnoi naýchno-prakticheskoi konferentsii. 2013. URL: <http://russian-science.info/mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferenciya-nauchnaya-diskussiya-voprosy-pedagogiki-i-psixologii> (Data zvernennia 05.08.2013 Data zvernennia 23.02.2019).
11. Babes Without Babes. URL: <http://www.babeswithoutbabes.com/about.html> (Data zvernennia 24.02.2019).
12. CDC: Centers for Disease Control and Prevention. URL: <https://www.cdc.gov/nchs/> (Data zvernennia 27.02.2019).
13. Child-free Chiks. URL: <https://whynokids.com/childfree-by-choice/childfree-chicks/> (Data zvernennia 21.02.2019).
14. Church of Euthanasia. URL: <https://www.churchofeuthanasia.org/coefaq.html> (Data zvernennia 28.02.2019).
15. Kidding Aside. URL: <http://www.kidding-aside.com/> (Data zvernennia 26.02.2019).
16. Lutz W., Skirbekk V., Testa M. R. The Low-Fertility Trap Hypothesis: Forces that May Lead to Further Postponement and Fe-wer Births in Europe // Vienna Yearbook of Population Research. 2007. URL: <http://pure.iiasa.ac.at/id/eprint/8465/1/RP-07-001.pdf>. (Data zvernennia 23.02.2019).
17. Merz E.M., Liefbroer A. C. Attitudes about voluntary childlessness across Europe: The role of individual and cultural factors//Programme under the Socio-economic Sciences and Humanities theme (Grant Agreement: SSH-CT-2008-217173). 2008. URL: <https://epc2010.princeton.edu/papers/100717>. (Data zvernennia 22.02.2019).
18. No Kidding!. The International Social and Networking Club for Childfree Couples and Singles URL: <http://www.nokidding.net/> (Дата звернення 26.02.2019).
19. OPT. URL: <https://populationmatters.org/>. (Дата звернення 22.02.2019).
20. Trella D. Hegemonic Motherhood: reconceptualizing femininity and family through the lens of voluntary childlessness// Popular Association of America. Annual meeting program: website. 2007. URL: <https://paa2007.princeton.edu/abstracts/7201> (Дата оприлюднення 29-31.03.2007 Дата звернення 22.02.2019).
21. VHEMT. URL: <http://www.vhemt.org/index.htm> (Дата звернення 24.02.2019).
22. Veevers J. E. Childless by choice. 1980. URL: <http://www.worldcat.org/title/childless-by-choice/oclc/6159965> (Дата звернення 24.02.2019).

Николай Малюга,

научный сотрудник отдела экономики
и управления общим средним образованием
Института педагогики НАПН Украины, г. Киев, Украина

Анна Калинина,

аспирантка Института педагогики НАПН Украины, г. Киев, Украина

СОЦИАЛЬНЫЙ МОДУС CHILDFREE КАК СОДЕРЖАТЕЛЬНЫЙ КОМПОНЕНТ УЧЕБНИКА ДЛЯ РУКОВОДИТЕЛЯ ОБРАЗОВАНИЯ

В статье охарактеризован феномен «чайлдфри» как движение, субкультура, свободно выбранный стиль жизни и идеология сознательного нежелания людей или семей иметь детей; приведены типы представителей движения чайлдфри и их особенности, освещены причины и мотивы добровольной бездетности и охарактеризован их жизненная позиция.

Движение «чайлдфри» рассмотрено как новое социальное явление, присущее и для Украины, которое образуют люди, которые сознательно не нуждаются и не имеют желания иметь детей. Родительство, рассматривается в статье, как составляющая идентичности человека, как социально приемлемая и устоявшаяся норма, а отказ от рождения детей как ее несоответствие. Акцентируется внимание, что западное демократическое общество, к которому стремится интегрироваться украинское общество, дает возможность индивиду делать собственный свободный выбор во всех сферах его жизнедеятельности, и поэтому избрание родительства или добровольной бездетности не является исключением из воспринятых человеком социальных норм, исходя из собственных установок, потребностей, убеждений, интересов, предпочтений.

Ключевые слова: чайлдфри, чайлдхейтер, чайлдлесс, реджекторы, афлексонадо, волнообразные отказники, постоянные откладыватели, добровольная бездетность, репродуктивные установки, осознанное (не)родительство, поколение «Сампо».

Mykola Maliuha,

Scientific Researcher of Economics and Management
of the Comprehensive Secondary Education Department
of the Institute of Pedagogy of NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Anna Kalinina

Post-Graduate Student
of the Institute of Pedagogy of NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

SOCIAL MODE OF CHILDFREE AS A CONTENT COMPONENT OF TEXTBOOK FOR EDUCATION MANAGER

The article deals with the child-free movement as a new socio-cultural phenomenon of voluntary childlessness, which has been poorly studied in Ukraine. The problem is relevant in

the context of the family institution transformation and the information society and globalization challenges.

The aim of the article is to reveal the origins and analyze the content of the phenomenon of child-free, the reasons and motives of the movement for voluntary childlessness in the USA and Europe as well as its emergence and spread in Ukraine.

In order to analyze this phenomenon the author has used a number of methods, which included the analysis of the relevant philosophical, psychological and sociological works of foreign and Ukrainian scholars and statistical and demographic studies to find out the social and economic prerequisites for the emergence and spread of the child-free movement in the USA, Europe and Ukraine, the Sampo generation in South Korea, analysis of social categories and ideas as well as different child-free movement representatives.

The author discusses the term “child-free”, which was introduced by human rights defenders during a wave of emancipation, to oppose the terms “childlessness” and “childless”, which described a privilege of a modern developed society. The phenomenon of “child-free”, which is gaining ground in Ukraine, is characterized as a movement, a subculture, an ideology and a lifestyle of people / families who choose not to have children. The author reveals the reasons and motives of voluntary childlessness and the views of the representatives of the child-free movement. The author describes different types of the child-free movement representatives (rejectors, aficionados, wave-like refusers and permanent postponers) and reveals the differences between the childless, child-free and child-hating people.

Parenthood is considered as a component of human identity and a socially acceptable norm, whereas the refusal to have children as a social abnormality. The western democratic society, which Ukraine is seeking to integrate into, gives individuals the opportunity to make their own free choices in all spheres of life, therefore the choice of fatherhood or childlessness is based on peoples' own beliefs, needs, interests and preferences. The author's findings can be helpful in the context of Ukraine's integration into a Western democratic society and adoption of European values.

Keywords: child-free; child-hater; childless; rejectors; aficionados; wave refusers; permanent postponers; voluntary childlessness; reproductive sets; conscious parenting; Sampo generation; of postindustrial disease.